

Nermina MUJEZINOVIĆ

BLAGAJ KOD MOSTARA

“A se ovo pisa Sužanj koji se
ne raduje Nek bude potonji
sužanj Što izgubio nadu je “

“Vrsan Kosarić, sužanj u tamnici Stjepangrada kod Blagaja”, kaže Mak Dizdar, “uspio je u tami svoje ćelije da u miljevini ureže nekoliko riječi o svom bolu i beznađu. Vrijeme je natpis izgrizlo i izlizalo, ali nam je od njega ipak ostalo toliko da i danas možemo saučestvovati u bolu nepoznatog sužnja.” Natpis usječen u kamen počinjao je riječima:”A se pisa Vrsan Kosarić, sužanj koji se ne raduje ...”

Pisan je ovaj zapis u XIV ili XV vijeku. Pjesnik kaže: čini se kao da je misao Vrsana Kosarića naglo prekinuo udar mača ili sablje; šest stoljeća kasnije, Mak Dizdar dodao je zapisu kraj koji je vjerovatno postojao i izbrisan vremenom. Jer i u dobu kada su na Bosnu i Humsku zemlju sa sve četiri strane svijeta motrile grabljive oči, i u dobu kad su “dobri Bošnjani” bili progonjeni, a crkva bosanska anatemisana, zabranjivana i ubijana, i u dobu dobra, i u vremenu nesreća, morala je postojati nada. Sužanj na zidu tamnice u stjepangradskoj tvrđavi progovorio je kroz vijekove, Zapisom o nadi, slovom nekog drugog “dobrog Bošnjana”, jer ljudi i zemlja nikad ne mogu prestati u beskrajnu vremena.

Priče o događajima i stvarima obično imaju početak i kraj; samo su priče o gradovima rijetko ograničene tačkom i velikim slovom; jer, trajući u vremenogradovi se pojavljuju u ovom ili onom obliku, s žarištem koje se pomjera s mjesta na mjesto - nekad je to vrh brijega, nekad riječna dolina - no nikad se ne završavaju.

Smješten u jugoistočnom dijelu nepravilnog trougla Bišća-polja, između Mostara i Bune, Blagaj je neobično i bogato prirodno područje. Raznolikog je reljefa, morfološki zanimljiv, ima prijatnu mediteransku klimu blagih zima. Na ovom, relativno malom prostoru, nalazimo izražene kraške forme sa strmim padinama (blagajsko brdo-Stjepa-ngrad), ali i ravna ili blago zaravnjena dolinska ili priobalna područja. Rijeka Buna, kratkog toka, izražene bistrine i visoke kvalitete vode, stanište je velikog broja rijetkih i endemskih vrsta najvišeg svjetskog ranga (mekousna pastrmka, podustva, glavatica). Ispod jasnog neba, a iznad vrha litice, u međuprostoru između konačnog i beskonačnog, oko zidina blagajske utvrde, proljetali su nekad i orlovi, izlazeći iz stijene iznad vrela. Prolazeći kroz čudesnu kasabu daleke 1663. godine, Čelebija je ostao zadivljen njenom prekrasnom prirodom; u Seyahatnami, on opisuje mjesto u kojem orlovi ne bježe od ljudi i gdje je moguće ostvariti svaku želju ako ribe pojedu ovčiju džigericu koja im je bačena. U svijetu, tako milostivo obdarenom ljepotom i raznolikošću, s juže strane tvrđave, prostirale su se nekad i čitave šume stabala narova; nastajale i nestajale, "Te aleje i šipovina", kaže Čelebija, "same od sebe rastu i, iščezavaju".

Dobri uslovi za život i povoljan geografski položaj, svakako su elementi koji uslovljavaju dug kontinuitet naseljenosti na ovom području. Šira teritorija naseljena je od prahistorije; Zelena pećina kod Blagaja, zajedno sa Crvenom stijenom, predstavlja jedno od najznačajnijih neolitskih pećinskih staništa na zapadnom dijelu Balkana. Ove spilje spominju se još 1454.g., u povelji aragonskog kralja Alfonsa V, zajedno sa Blagajem i utverdama.

Kada pak vidjesmo pismo koje do tada vidjeli nismo
Pred naše oči stiglo iz vremena davna i daleka
Duga i golema šutnja neka
Među nas
Uđe

Kao što sunce, kiše i vjetrovi utiču na boju kamena, kao što rijeka zaobljava njegove oštre bridove tako se ovdje vijekovima, unutar prirodnog okruženja,

formirala fizička struktura, vremenom gotovo srasla sa okolišem; koristeći komparativne prednosti područja nekad instinktivno, a nekad smišljeno, te uzimajući najbolje što ono ima, ljudi su, kroz nadmudrivanje i igru s prirodom, ne toliko gradili koliko ugrađivali, što je rezultiralo specifičnim autohtonim izrazom koji, prije svega, odražava konkretan prostor, svjedočeći pri tom i o određenom vremenu.

Tako, nemoguće je govoriti o kulturno-historijskom naslijeđu Blagaja, zaobišavši njegove prirodne vrijednosti; jer, posebna kvaliteta ovog mjesta jeste baš u izvrsnoj koegzistenciji naturalnog i artificijelnog, u jednoj smišljenoj integraciji fizičke strukture u pejzaž.

Muk taj prekida tad jedan smiren i smion glas - Ovaj
stari zapis kao daje risan Kao da rukom dijaka da I
nije Pisan

Genezu naselja koje danas nazivamo Blagajem možemo sa sigurnošću početi pratiti od perioda antike. Naime, prvobitna utvrđena struktura koja se nalazila na mjestu kasnijeg srednjovjekovnog Stjepangrada oko kojeg će se i razviti Blagaj, upravo je rimski CASTRUM formiran u IV stoljeću. Period od IV-VI vijeka za Rimsko carstvo bio je pun nemira i opasnosti; pred najezdama varvarskih plemena, car će na granici blizu lijeve obale Neretve, izgraditi utvrđeni limes. U nizu utvrda, sačinjenom od gradova Stoca, Koštura, Blagaja na Buni zajedno sa Malim gradom i Biograda kod Konjica, sam Blagaj je bitna karika, koja predstavlja značajno vojno uporište. Prirodno utvrđen sa tri strane, CASTRUM je imao pristup samo sa istoka. Pri gradnji je slijeđena konfiguracija terena, te on nije ni na koji način dotjerivan.

Tijekom arheoloških istraživanja, konstatovane su brojne preinake i dogradnje originalne strukture odnosno, tragovi najmanje četiri epohe. Faze razvoja i narastanja mogu se prepoznati usporedbom strukture zidova. Osnovnu gradnju koju datiramo u četvrto stoljeće, karakteriše slojeviti OPUS INCERTUM. U ovom su periodu nastala tri lepezasta čeona tornja, isturena prema vani i znatno manje ka unutrašnjosti, kod kojih je debljina frontalnih zidova 190 - 200 cm, a onih na bočnim stranama, 130-140 cm. Dva manja istaknuta tornja locirana zapadno od ovih konstrukcija imala su, pretpostavlja se, zaštitnu funkciju sprečavajući prodor neprijatelja u zapadni dio utvrde. U

sjevernom tornju nalazio se ulaz. Prvoj građevinskoj fazi pripada i objekat kvadratne osnove, koji je u prizemlju imao cisternu. Znatno izmijenjen u osmanskome periodu, originalno je, vjerovatno, funkcionirao kao stambena kula sa dvije etaže iznad prizemlja, služeći posljednjim uporištem posadi u slučaju prodora napadača unutar tvrđavskih zidina. Još dvije građevine, locirane uz sjeverni zid, pripadaju najstarijem sloju.

Poslije 535. godine, produžen je lanac utvrda unutar kojeg je izgrađena prvobitna blagajska forfikacija. Justinijanov limes time zaštićuje granicu prema istočnogotskoj državi, te su, vjerovatno, u tom kontekstu, iz vojno- strateških razloga, započele adaptacije postojeće strukture. Za ovu fazu je karakteristična tehnika OPUSS PICATUM (“ribljakost”) - blokovi su nakošeni i slagani u redove. Dolazi do opravki i ojačavanja postojećih bedema, a dograđen je još jedan objekat uz sjeverni zid.

Kompleks Stjepangrada upotpunjavalo je još jedno utvrđenje. Takozvani Mali grad, smješten je na pašnjaku Crna ljut, 1,5 km istočno od naselja. Fortifikacija koja je štitila pristup Blagaju, znatno je manjih dimenzija i, vrlo slabo očuvana. Danas postoje samo prizemni fragmenti stambenog objekta i dio tornja. U temeljima zidova pronađeni su blokovi slagani u kasnoantičkoj tehnici “riblja kost”, što upućuje na šesto stoljeće kao vremenski okvir nastanka originalne strukture.

Arheološka istraživanja šireg područja lokaliteta potkrijepila su dataciju objekta; na terenu je nađeno dosta TEGULA, kojim su bile pokrivane krovne površine, kao i rimske opeke.

Iskopavanjem je utvrđeno i postojanje naselja na prostoru između dva kastruma; temelji stambenih objekata ukazuju na karakteristike ilirske gradnje: ovalne ili četvrtaste osnova i tehnika zidanja u suhozidu, bez upotrebe maltera.

Dvije utvrde sa nasebinom, funkcionirale su, dakle, u ovom periodu kao cjelina. Kasniji razvoj grada zahvatit će šire područje, te biti usmjeren i u drugim pravcima.

Potome drugi o zapisu će u nedoumici reći o tome-

Ovaj zapis kao da ne ide s lijeve strane na desno

On teče bez brige s desna na lijevo Naopako

Kome je ovaj zapis pisan tako

Kome

Zlatni vijek grada na litici, počet će, međutim, nešto kasnije. U zapisima Konstantina Porfirogeneta spominju se dva grada iznad vrela: Bona i Hum što odgovara lokalitetima današnjeg Stjepangrada i Malog grada.

Naime, u X stoljeću, Blagaj, odnosno, Bona ili Buna je prestonica Zahumlja te se, uz Bišće, javlja njegovim najvažnijim političkim centrom. Zahumlje je, iako promjenljivih teritorijalnih granica od X-XII stoljeća, zahvatalo prostor približno od Mostara do Dubrovnika.

O značaju Blagaja i bišćanskog dvora svjedoče različiti materijalni ostaci otkriveni prilikom iskopavanja, te povelje i dokumenti koji su ovdje izdavani. U selu Kosoru, nedaleko od Blagaja, pronađena je kamena sudačka stolica, a na lokalitetu Podgrađa - Bišća, zlatni prsten s gravurom, vjerovatno pečatnjak, za koji se pretpostavlja da je pripadao humskim knezovima.

Prevarit će se ipak svi oni čitači koji ga Sa
desne strane na lijevu čitali budu- Reći će
treći pomalo zbunjen I pomalo U čudu

1912. godine fra Ivo Božić, župnik iz Blagaja, našao je, u blizini ruševina bišćanskog dvorca, jednu oštećenu ploču s natpisom, koji je sačuvan samo u fragmentima, pa je njegovo čitanje nesigurno. Natpis je protumačio M. Vego, koristeći neke historijske činjenice i narodno predanje, te tako rekonstruirajući historijske događaje. Dio teksta usječenog u kamen:

“..zidah crkv’
svetago Kuzme i Damjana, u
svojih selijeh..”

odnosi se, vjerovatno, na gradnju crkve Sv. Vrača Kuzmana i Damjana, koja bi se vremenski mogla datirati u XII stoljeće. I drugi izvori potvrđuju ovakvu mogućnost; prema M. Vegi, “Orbini piše da, je zahumski; župan Jurko zidao je crkvu Sv. Kuzme i Damjana...”

Podignuta u blizini vrela i bišćanskog dvorca, građevina je bila posvećena

Kuzmanu i Damjanu, svetim "vračima", vjerovatno, posebno popularnim u narodu. Ovaj kult, možda je bio vezan za ljekovita svojstva vode ili čudotvorne moći termalnih izvora; tamo gdje se pojavljuju ovakvi sakralni objekti, susrećemo toponime "Vrelo", "Vrači", itd. U časopisu "Bosanska vila" iz 1898. godine, objavljen je tekst o Blagaju, u kojem je seoski učitelj Savo Semiz zabilježio slijedeće predanje:

"U Blagaju, u mahali Podgrađe, idući u Mostar, ima vrelo, koje se zove Vrači. Tu blizu ima razvalina, za koju govore da je bio dvorac bosanskog kralja, što je tu i umro. Kad su ljudi tuda sadili vinograde, našli su dosta grobova, a jedan je bio u istesanom sanduku od kamena. Osim toga, narod pripovijeda, kako je tu bio manastir koji je bio posvećen Vračevima Kuzmanu i Damjanu te da je od toga ostalo i ime vrelo. Tu ne može dobro da rodi grožđe, govore, zbog toga što je na toj zemlji bio manastir.."

"Gle zapis ovaj tajni iz tamnih i drevnih vremena
 Kao da ničé pred nama iz dna nekog mutnog sna
 Njegovi znaci su kao iz kakvog pisma
 U zrcalu gledana -
 Šapnuše slava
 Tiha i ledena
 Usta
 Jedna"

Tijekom čitavog jednog stoljeća možemo pratiti živu diplomatsku i političku aktivnost na bišćanskom dvoru; pohode ga bosanski banovi i kraljevi. Prigodom ovih posjeta, često je dolazilo do pregovora bosanskih i dubrovačkih poglavara. U julu 1327.g., Stjepan II Kotromanić došao je u Blagaj; svečano poslanstvo iz Dubrovnika s darovima u vrijednosti od 300 perpera čekalo je bosanskog bana na bišćanskom dvoru. 1328, 1395, te 1399. i 1403. kralj Tvrtko I, kralj Dabiša i kralj Ostoja bit će, također, njegovi gosti. Tada bi duž rijeke plovile barke koje su lovile ribu za kraljev sto.

U ovom periodu nastala su dva značajna dokumenta; 1328. godine, kralj Tvrtko I izdao je Dubrovčanima povelju "...u Bišću u Podgradi..". Nakon pregovora vojvode Sandalja Hranića sa Mlečanima, nastao je i drugi dokument,

povelja "U našem gradu Blagaju", historijski vrlo bitan, jer se ime Blagaj ovdje spominje prvi put. časopis

Kako možemo zaključiti, od XI do XIV stoljeća Blagaj sa Bišćem je centar zbivanja u Humskoj zemlji; najsjajnije njegovo razdoblje, međutim, počeo je sa Sandaljem Hranićem, a svoju kulminaciju dostiže za vrijeme vladavine Stjepana Vukčića Kosače, poznatog u tradiciji kao "herceg Šćepan".

O posebnoj važnosti Stjepangrada u tom periodu svjedoče i rezultati arheoloških iskopavanja 1965.g., kada su otkriveni ostaci kraljevske palače, smještene unutar tvrđavskih zidina. Prepravke na blagajskoj utvrdi, te ojačavanje i dodatno utvrđivanje strukture Malog grada, također će biti preduzimane u XV stoljeću. Ove intervencije možemo okarakterizirati kao treću građevinsku fazu. Zidovi iz ove epohe rađeni su od uredno slaganog lomljenog kamena. Frontalni bedemi s vanjske strane će biti ojačani, a uz sve zidove iz IV stoljeća, dozidane kose potpore u podnožjima. Zapadni toranj je znatno izmijenjen i dodate su neke nove gradnje.

A peti od nas iz čvrstih pesti i drhtavih prsti
Ogledalo spasonosno i jasno
Nehotice na tle
Pusti

Prepoznavši u tome trenu u njemu
Izgubljeno
Svoje
Davno
Lice

"..I reče mi - postaviti opet u moje ruke vlasteli i ine sluge i gradove i prihodke i vse čim je odašao bio od mene..."

I reče mi - da će od sijem sega biti vjeran polag mene gospodaru velikomu i meni je ...roditelju svojemu, poslušan i ugodan..."

19. jula 1453. godine, sastavljen je dokument, koji je "u guščije pero" diktirao sam Stjepan Vukčić Kosača. Ovom poveljom o miru, herceg je, "pravo i istinijo, nelicemjerno", svojoj supruzi i sinu, i svoj vlasteli kojaje ustala protiv njega vezavši se za Dubrovnik, oprostio nevjerstvo, pred djedom bosanskim i pred dvadeset i četiri svjedoka, među kojim je bilo dvanaest plemića.

Stjepan Vukčić Kosača, sinovac i nasljednik Sandalja Hranića, čija

vladavina traje od 1435. do 1466. godine, najveći dio vremena provodio je u Blagaju. Jedna od ličnosti, podjednako zanimljivih za nauku i za tradiciju, Herceg je, koliko vladar i političar u historijskim studijama, toliko i običan čovjek, živ u pričama koje se stoljećima govore djeci tiho, u kratkom trenu kada noć smijeni dan a miris vrućine s prvim vjetrovom dođe pod svaki prozor.

Jedan od čestih motiva koji se javlja u narodnom predanju vezanom za hercega Šćepana jeste njegovo čuveno blago, po kojem je, shodno nekim verzijama, grad i dobio ime.

Ako na svijetu postoji mjesto koje bi plahe riječne vile sa stranica napisanih i nenapisanih bajki za sebe bez straha izabrale, onda je to baš stijena ispod koje izvire Buna. Priča o tajnom prolazu kojim je herceg išao u pećinu nad izvorom da sluša tkanje svoje sestre na stanu od čistog zlata, lijepa je gotovo kao i rijeka sama. Legenda kaže da su hercegovu sestru poslije smrti zamijenile vile, i dugo se, dugo poslije toga čuo zvuk tkačkog stana iz pećine.

“...Očistiv i sjediniv srce moje..

Tko su godje i kako su godje i po koji godje način odstupili od mene...

Pravo i istinijo i ne licemjerno, prostih...”

Pad bosanskog kraljevstva 1463. godine naznačit će ulazak u razdoblje korjenitih promjena i u Humskoj zemlji; nakon bitke koja se odigrala 3.6.1466. godine, za Blagaj i najveći dio sjeverne Hercegovine počinje kvalitativno nova epoha, obilježena sasvim drugačijim civilizacijskim kretanjima. Naselje će se tako razvijati u skladu sa promijenjenim historijskim, socijalnim i političkim prilikama, po principima osmanskog urbanizma i pod uticajima islamske kulture i tradicije, te stilskih, tipoloških i kompozicionih karakteristika osmanske arhitekture. U okviru koji je, jedini tako ravnodušan prema vlasti i politici, u okviru prirodnog, nastaje jedna vrlo specifična struktura, bazirana na autohtonoj - zatečenoj tradiciji, te oplemenjena importiranim elementima, od kojih će, vremenom, u sintetičkom procesu kroz domaću interpretaciju i prilagođavanje, biti formiran autentičan arhitektonski i likovni izraz.

Kontinuitet razvoja Blagaja ne prekida se ni u Osmanskom periodu; u kontekstu prostorne i društvene hijerarhije karakteristične za zemlje osmanske imperije, on će ponovo zadobiti administrativni i politički značaj.

Naime, dolaskom šerijatskog sudije u Podgrađe, počinje formiranje Blagajskog kadiluka, koji će egzistirati sve do 1851. god., kada ga ukida Omer - paša Latas.

U dokumentima iz 1469. i 1473. god. spominje se “nahija Blagaj” i “vilajet Blagaj”.

Kroz četiri stoljeća svog postojanja, značajan je kao centar nahije, kadiluka i vilajeta; narodna izreka “šeher Blagaj, a kasaba Mostar...” sačuvala se kao svjedočanstvo o nekadašnjem primatu grada na izvoru. Opadanje važnosti Blagaja vezano je, kako za razvoj Mostara, tako i za formiranje Počiteljskog kadiluka 1728. god., kada je od Blagajskog, Mostarskog i Stolačkog, oduzeto po nekoliko sela i pripojeno novoj administrativnoj jedinici.

Stj epangrad se u ovom periodu pretvara u gradski bedem, gdje je ispočetka smještena posada i dvadesetak kuća; vremenom će, međutim, postepeno gubiti i obrambenu funkciju. Džamija koja je u prvim godinama osmanske uprave izgrađena unutar tvrđavskih zidina, svakako je najstarija u Blagaju, a među najstarijim u Hercegovini. U XVIII stoljeću ponovno je intervengano na strukturi utvrde; izvršene popravke mogu se okarakterizirati kao naredna graditeljska faza. Poslije zemljotresa 1827., te eksplozije u džebhani 1821.g., objekat će biti znatno razrušen. Iako je bujurudijom bosanskog valije od 11. ševala 1242.g. traženo da komisija ustanovi štetu i predloži opravku, ona nikad nije izvršena. Grad će, tako, biti konačno napušten 1835. godine.

Tijekom osmanske uprave počinje cvjetati graditeljska djelatnost u podgrađu srednjovjekovne utvrđene strukture podižu se stambeni i javni objekti, te se najjače narastanje naselja pratimo uz tri vodena toka: Suhi potok u Harmanu, Suhi potok u Galičićima, te koridor rijeke Bune, odnosno, saobraćajnica iznad njega. U središnjem dijelu, kao što je to uobičajeno u naseljima i gradovima formiranim u Osmanskom periodu, smještena je čaršija - trgovačko - zanatski centar naselja, kompleks džamije sa haremom i mektebom, te han. Stambene zone tipološki se formiraju kao urbane-mahale, sa objektima orijentiranim ka avliji i ruralne, gdje se izgradnja otvara prema okolini.

Nastaju neponovljivi primjerci stambene arhitekture, koji nam govore o izuzetno visokoj kulturi stanovanja i senzibilitetu, karakterističnom za ovaj prostor. Kompleks Velagića kuća je, pored stolačke Begovine, svakako najvrednija hercegovačka aglomeracija ovog tipa.

Karakter simbola, međutim, neosporno ima vrelo Bune sa liticama i Tekijom, koja u posmatraču izaziva impresiju elementa neodvojivog od okoline. Čini se, naime, kao da je, izgradnjom tekije samo dovršen proces formiranja prirodnog miljea.

Vani je nebo od sedam katova, do njegov
suptilni stići,
Ovo uspeće je jedino stvarno, u srcu ta
svjetla nađi!

I srce ima sedam zavjesa, srce onog ko voli,
Istinska sreća je u tebi samom, u sebi te
tajne nađi!

Onaj ko se na privid stvari osloni, u
sedam raznih vatri će da izgori,
Spasen je onaj ko se probudi i iz
tog sna udalji.

Probuditi se, spasiti i udaljiti iz tog sna, u okrilju Tekije nad vodom neizmjerive dubine. Na izvoru Bune, tamo gdje rijeka počinje, među tekijskim zidovima, postojao je čitav jedan svijet, svijet za one koji su to željeli. Ponovo dakle, nalazimo pored vrela sakralnu građevinu; možemo tako naslutiti da se bogumilska i bosanska folkorna tradicija, u kojoj izvori i vode predstavljaju bitan elemenat, što možemo pratiti i kroz kult Kuzme i Damjana, u izvjesnom smislu približila Islamu, podizanjem vjerskog objekta pored izvora, na mjestu koje je, vjerovatno, imalo kulturni karakter i u srednjem vijeku.

Ansambel blagajske Tekije izgrađen je, pretpostavlja se, odmah po uspostavljanju osmanlijske vlasti u Hercegovini, a, najkasnije, oko 1520. godine. Prvobitno, vođena je od strane pripadnika bektashijskog reda; u XVII stoljeću, poslije obnove mostarskog muftije Zijaudin Ahmed - ibn - Mustafe, postat će centar okupljanja halvetija. Čelebija u svom opisu Blagaja kaže da je "podigao mostarski mufti- efendijajednu tekiju halvetijskog reda.." To se vjerovatno odnosi na Ahmed- efendiju, koji je u to vrijeme vršio dužnost; vrlo cijenjen profesor i vrstan poznavalac islamskog prava, napisao je dosta značajnih djela.

Najveći broj podataka, međutim, odnosi se na period kadaje šejhom postao čuveni Ačik-paša (Muhamed Hindija), čiji je grob, po predanju smješten u turbetu. Pored Ačik-paše, kaže legenda, počiva Sari-Saltuk, koji je tajanstveno nestao kod vrela, ostavivši iza sebe topuz i sablju. Tekije su podignute na mjestu gdje je evlija (dobri) ičezao, a u turbetu mu je postavljen grob.

Ova priča jedna je od osam, u kojim se na sličan način spominje Sari- Saltuk, a vezuje se za tradiciju halvetijskog reda.

Na molbu Ačik-paše, izvršena je 1851. godine prva restauracija tekije, turbeta i musafirhane. Priča se da je Omer-paša Latas naredio skidanje pokrova sa svih blagajskih džamija osim Careve, te obnovu.

Šire društvene prilike vremena u kom je restauracija izvedena, svakako su prouzrokovale izvjesne neobičnosti i specifičnost u izrazu blagajske tekije.

Naime, u vrijeme kada se u umjetnosti javlja svojevrsan romantizam, te arhitektura počinje sve više okretati narodnom stvaralaštvu, na blagajskoj Tekiji obnova je stilski izvedena posve drugačije.

Kada se, međutim, uzme u obzir da je šejh iz Carigrada, a Omer-paša Latas poslan da upokori Bosnu, ne čudi činjenica da je intervencija 1851. godine izvedena ne romantičarski, s izraženim autohtonim elementima, nego u barokno-carigradskom duhu, koji je ovdje ispoljen jače no na bilo kojem drugom objektu u Hercegovini. Najizrazitije karakteristike takvog pristupa ima zabat iznad čoška na glavnoj fasadi. Dvokrilna vrata, te strop, tako malo sličan plošno-geometrijskim rješenjima po našim kulama i konacima, dekorisan je polihromnom drvoreznom u plastici izvijenih šara i krivulja, punoj nemira.

Mnogi elementi govore o dosta visokom standardu stanovanja; kupatilo, najljepši primjerak kućnog hamama u Bosni i Hercegovini, natkriveno je zvjezdoliko perforiranom kupolom. Postojala je prostorija za pripremu tople i hladne vode uz kahve-odžak, a i sistem za zagrijavanje ispod kamenog poda. Uz hamam, nalazimo i druge prostorije, koje, zajedno s njim, čine čitav sanitarni blok, za ono vrijeme vrlo suvremen, kao ćenifa (nužnik) i abdestluk (umivaonik) sa zajedničkim pretprostorom.

Ačik-pašina obnova jedna je od prvih u nizu intervencija koje će biti poduzimane na ovom objektu. Ozbiljne restauratorske intervencije preduzete su 1952. od strane Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti BiH. Poslijeratnu obnovu izveo je Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Mostar.

Oduvijek ti postojiš i sam sebi si veo,
Jer ova duša, strast i tijelo ti si;
I Njega nemoj zaboraviti.
Uđi unutra, otvori oko., iz privida
Njemu pobjegni
Tanani most pređi i lice Beskonačnog ćeš
vidjeti.

LITERATURA

1. Pavao Anđelić, Bišće i Blagaj, Hercegovina,
2. Đuro Basler, Istočni zid Blagaja na Buni (arheološka skica), Hercegovina

3. Đuro Basler, Arhitektura kasnoantičkog doba u Bosni i Hercegovini,
4. Evlija Čelebi, Putopis-odlomci o jugoslovenskim zemljama, prevod Hazima Šabanovića, Veselin Masleša, Sarajevo, 1979.
5. Džemal Čelić, Musafirhana blagajske tekije, Naše starine I, Sarajevo, 1953.
6. Hivzija Hasandedić, Prilozi za istoriju Blagaja na Buni u doba turske vladavine, iz dokumentacije Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, Mostar.
7. Hamdija Kreševljaković, Izabrana djela, knjiga II, Sarajevo, 1991.
8. Mehmed Mujezinović, Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, knjiga III, Veselin Masleša, Sarajevo, 1982.
9. Ivanka Ribarević-Nikolić, Istorijski razvoj Blagaja od najstarijih vremena do danas, iz dokumentacije Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika

